

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-9-85-43>

УДК 373.3:811.111

Дітчик С.Ю., Деркач Ю.Я.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. Зроблено аналіз стану і можливих перспектив розвитку питань стосовно структурування та правильного формування знань та навичок молодших школярів на уроках англійської мови в процесі навчання читання. Описано теоретичні аспекти навчання читання англійською мовою на початковому етапі, визначено роль читання у навчанні іноземної мови, підкреслено вагомість зацікавленості та вмотивованості учнів, обґрунтовано необхідність застосування різних видів наочності під час навчання читання іноземною мовою. Виявлено, що успішне оволодіння предметом – це процес своєрідної співпраці вчителя та учня. У статті розкрито значущість володіння іноземною мовою як неповторним засобом міжкультурного спілкування.

Ключові слова: читання, навички читання, іншомовне читання, навчальний процес, мовленнєва діяльність, молодші школярі, початкова школа.

Ditychuk Solomiya, Derkach Yulia

Lviv Ivan Franko National University

THEORETICAL BASES OF FORMATION OF READING SKILLS IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE IN ELEMENTARY SCHOOL

Summary. The article analyzes the current state and possible prospects of the development of issues related to the structuring and formation of knowledge and skills of junior schoolchildren in the process of learning reading at the English lessons. Reading as a type of speech activity is one of the main practical goals of learning a foreign language in primary school. Furthermore, reading plays an important role in the learning process as a mean of learning. It helps in mastering the language material, in its consolidation and accumulation. The areas of the use of reading skills in a foreign language are singled out. The theoretical aspects of teaching reading on the elementary level are described. The role of reading in foreign-language teaching is determined, the importance of students' interest and motivation is emphasized, the necessity of using different types of visibility while teaching reading in foreign language is substantiated. It was found that the successful mastery of the subject is a process of a kind of cooperation between a teacher and a student. This is possible only under the conditions of high level of motivation and students' interest. To form reading skills in the process of learning a foreign language in primary school, the teacher should intensify the educational and cognitive activities of students, show them the importance of knowing a foreign language. The article reveals the importance of foreign language proficiency as a unique means of intercultural communication. It is proved that early learning of a foreign language as a mean of intercultural communication is an effective tool for stimulating cognition, revealing the creative potential of the student's personality and strengthening the humanization of primary education. Therefore, the question of forming reading skills at the initial stage became important, which determines the relevance of future research. It may be concluded that the necessary conditions for learning are to take into account the age features of junior schoolchildren, their physiological and psychological characteristics of development.

Keywords: reading, reading skills, foreign language reading, learning process, speech activity, junior schoolchildren, primary school.

Постановка проблеми. Процес вивчення іноземної мови на початкових етапах у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах є дуже важливим. Він є багатоаспектним, оскільки містить в собі вивчення кожного з розділів мовознавства (включаючи фонетику, лексику, граматику), що є необхідними для формування мовної та мовленнєвої компетенції учнів.

Головним завданням в процесі вивчення іноземної мови молодшими школярами вважається розвиток навичок читання нескладних автентичних текстів та їх розуміння. Опановування цим умінням починається з навчання техніки читання, яке забезпечує автоматизованість сприйняття графічних образів, співвіднесення їх зі звуковими відповідниками та їх тлумаченням, і озвученням їх подумки чи у голос. Це допомагає визначити важливе місце для читання на всіх заняттях з іноземної мови. Головними з ряду навчальних проблем вважаються труднощі відбору матеріалів та наявність зрозумілого і чіткого плану щодо організації роботи з ними. Зазвичай

учні мають працювати з текстами, котрі не викликають жодної зацікавленості. Це не тільки знижує мотивацію навчання, однак і сприяє втраті змісту читання як одного з видів мовленнєвої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Методикою формування іншомовної компетентності у читанні займалися О.Б. Бігич, С.В. Гапонова, М.В. Денисенко, Є.В. Мусницька, В.В. Черниш. Формування навичок техніки читання аналізували З.М. Цветкова, В.М. Плахотник, М.Н. Кравченко, З.Н. Микитенко, Т.А. Пригиткіна. Вивченням проблем, що пов'язані з дослідженням формування навичок читання в молодших школярів, займалися такі науковці й дослідники, як О.Я. Савченко, О.О. Ісаєва, В.І. Куріпта, Е.Х. Пелешок, Т.О. Шевчук. Науковий інтерес є підтвердженням актуальності та педагогічної значущості проблем.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема урахування психофізіологічних особливостей розвитку дітей

молодшого шкільного віку для ефективного навчання читання іноземною мовою залишається однією з найактуальніших у методиці навчання іноземної мови в початковій школі.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є висвітлення теоретичних засад сутності процесу вивчення іноземної мови у початковій школі та з'ясування особливостей процесу читання на уроках англійської мови у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Початкова освіта – це один з основних етапів здобуття загальної освіти дітей. В процесі отримання початкової освіти, учні одержують базові знання (вивчають навколишній світ, набувають навичок спілкування, вирішення завдань прикладного характеру). Даний етап допомагає в формуванні та розвитку особистості дитини, що в свою чергу підкреслює вагомість початкової освіти для суспільства і держави. Початковою освітою формуються всі загальнонавчальні навички, а також вміння, ступінь освоєння котрих певною мірою визначає успішність всього навчання дітей у майбутньому.

Процес вивчення іноземних мов у ранньому шкільному віці вважають корисним для всіх дітей, адже він надає позитивний вплив на розвиток уваги, уяви, пам'яті та мислення дітей. Через іншомовне спілкування відбувається більш раннє входження дитини до загальнолюдської культури.

Читання – один з основних компонентів розвитку мовленнєвої діяльності школярів, один із важливих засобів формування особистості. Тому так важливо в початкових класах сформувати в учнів технічний бік читання, уміння працювати з різними видами текстів, забезпечити максимальний вплив твору на школяра [2, с. 10].

Неможливо переоцінити роль читання у навчанні іноземної мови. Читання іноземною мовою є важливим видом мовленнєвої діяльності та способом іншомовної комунікації, яким учні мають оволодіти згідно з вимогами програми з іноземних мов. В історичному плані читання виникло пізніше усного мовлення і стало важливим засобом спілкування та пізнання. Уміння читати дає можливість випускникам школи у своїй подальшій роботі та навчанні користуватися літературою на іноземній мові для пошуку інформації за фахом [4, с. 2].

Навчання іноземного читання забезпечує не лише оволодіння учнями одним з основних, найдоступніших в умовах школи, видів мовної діяльності, а й сприяє успішному вивченню іноземної мови загалом. Тому воно виконує дуже важливу роль у системі іншомовної підготовки учнів.

Ж.Є. Глушенко виділяє наступні сфери використання навичок читання іноземною мовою [3, с. 2]:

- для навчання школярів користуватися графічною системою іноземної мови;
- для кращого оволодіння ними лексикою;
- для кращого засвоєння звукової, графічної та граматичної форм слова, а також його значення та вживання у різних життєвих ситуаціях;
- для розширення реального та потенційного словника учнів;
- для кращого оволодіння ними граматичним та композиційним аспектами мови, побудови фраз цією мовою, різних за обсягом;

- для удосконалення вимови учнів та навчання інтонації;

- для того, щоб навчити учнів ділити текст на відрізки, різні за ступенем важливості.

Комунікативна, освітня, виховна і розвивальна цілі навчання реалізуються в комплексі безпосередньо через навчальні тексти й діалоги як основні мовленнєві одиниці. Вони мають бути цікавими для школярів, невеликими за обсягом, не викликати втоми під час роботи з ними, містити змістовну і доступну для учнів інформацію та слугувати засобами узагальнення їхнього іншомовного досвіду [7, с. 187].

Т.Ю. Зверева зазначає, що для формування адекватних умінь читання велике значення має характер текстів: їх зміст, інформативність, цікава фабула і т. ін. Від якості текстового матеріалу залежить мотивація читацької діяльності учнів. Зміст текстів визначає ставлення учнів до читання.

До іншомовних текстів для читання висуваються певні вимоги:

1. Ідейно-виховна цінність текстів.
2. Пізнавальна цінність текстів, науковість їх змісту.
3. Відповідність змісту текстів віковим особливостям та інтересам учнів [4, с. 2].

Навчити читати – одне з основних завдань шкільного курсу навчання іноземної мови. Тому дуже важливим моментом є те, щоб учні з великим інтересом читали матеріали, запропоновані вчителем. А тому слід враховувати таке [3, с. 2]:

- до підбору матеріалу для читання варто ставитись відповідально і вимогливо;
- ретельно обмірковувати різні форми роботи з матеріалом для читання, щоб зацікавити учнів до роботи.

Деякі діти ставляться до читання як до навчальної задачі. Для багатьох з них читання втратило свій основний сенс: отримання інформації, розширення кругозору, підвищення культурного рівня. Отже, одна з причин незацікавленості в читанні – це відсутність мотивації.

О.С. Казачінер наголошує на тому, що перед вчителем постають труднощі з вмінням зробити урок цікавим, але не розважальним, ефективним, а не ефектним, навчати граючи, а не просто грати. Якщо в перші місяці роботи з шестирічними дітьми використовується велика кількість ігрових елементів, тому що вимагається втримати увагу учнів, то в подальшому ігрі треба вводити дуже вибірково, щоб не відволікати учнів від навчального матеріалу [5, с. 4].

Коли дитина в молодшому шкільному віці, процес навчання повинен відштовхуватися від її практичних дій, адже мислити та спостерігати їй недостатньо, учню потрібно відчувати предмет в руках, торкатися його, побудувати щось, тощо. В сьогоденних навчальних методах іноземних мов молодших школярів засоби слухової та зорової наочності вважаються головними елементами на уроках англійської мови в початкових класах.

Проте, використання різноманітних способів наочності має як позитивне, так і негативне значення. Наголошуючи на ролі різноманітних видів наочності у навчанні, ми не можемо нехтувати тим, що учням необхідно розвиватися не тільки в наочно-образному, а й абстрактно-логічному мисленні одночасно. Рівень та якість

навчання є залежними від правильного використання вчителем різноманітних типів наочних засобів. Готуючись до уроку, вчителям англійської мови необхідно пам'ятати дидактичні властивості та функції обраних ним видів наочності. Більш того, вчитель повинен чітко прогнозувати ефективність вибраного засобу навчання на вирішення різноманітних методичних завдань.

Необхідною умовою навчання є врахування вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку, а саме [1, с. 9]:

- образного сприймання та запам'ятовування;
- мимовільності уваги, її орієнтації на сильний подразник;
- підвищеної емоційності сприйняття;
- імпульсивності, недовільності вольових зусиль;
- важливої ролі навчальної гри в процесі пізнавальної діяльності;
- схильності дітей до копіювання, наслідування у діях;
- конкретного або наочно-образного мислення;
- екстенсивного характеру пізнання навколишнього світу, а також різних стилів навчання дітей.

Психологічними передумовами навчання техніки читання англійською мовою першокласників шестирічного віку є:

- урахування фізіологічних та психологічних особливостей розвитку дітей шестирічного віку;
- використання ігрових форм роботи на уроці;
- здійснення опори на комунікативний розвиток учнів в рідній мові [9, с. 34].

Також В.М. Буренко виділяє чинники, які негативно впливають на стан здоров'я дитини і заповігати яким має вчитель:

- невідповідність методик і технологій навчання віковим особливостям та функціональним можливостям дітей;
- надмірна інтенсифікація навчального процесу;
- не раціональні форми організації навчальної діяльності дітей;

- стресова педагогічна тактика;
- функціональна неграмотність учителя.

Час не стоїть на місці і, відповідно до змін у суспільстві, змінюються пріоритети навчання, форми подачі матеріалу, методи і прийоми навчання. Отже, досконалим буде лише той метод, який відповідає вимогам часу, поєднує в собі всі найбільш ефективні (з існуючих на цей час) методи навчання, спрямовані на подолання труднощів у формуванні в учнів навичок техніки читання англійською мовою [6, с. 165].

Ефективне навчання техніки читання англійською мовою першокласників можливо реалізувати за умови врахування вікових особливостей, адаптованості методу до умов навчання в початковій школі, можливості переносу знань, навичок та вмінь з рідної мови [8, с. 23].

Важко не погодитись із твердженням, що знання тоді стають надбанням дітей, коли вони самі відкривають їх для себе. Завдання повинні містити елементи загадки, бути творчими, цікавими – тільки тоді вони сприятимуть розвитку глибокого й стійкого інтересу. Завдяки такій зацікавленості дитина активно включається в навчальну діяльність зосереджується на матеріалі, у неї виникають запитання в процесі навчальної діяльності. На цікавому занятті діти не відволікаються, ставлять запитання з власної ініціативи. Після заняття не поспішають залишити клас, оточують учителя, висловлюють власні судження з проблеми, запитують [1, с. 8].

Висновки і пропозиції. Ми можемо дійти висновку, що процес формування навичок читання іноземною мовою учнів початкової школи буде найбільш ефективним тільки тоді, коли є визначення чіткої стратегії та тактики навчання, правильне і раціональне застосування різноманітних методів і засобів наочності, врахування вікових особливостей. Варто зацікавлювати учнів, тоді активізується їх пізнавальна активність, підвищується мотивація на уроках іноземної мови, полегшується процес її вивчення.

Список літератури:

1. Буренко В.М. Особливості навчання англійської мови учнів 1 класу. *Іноземні мови в сучасній школі*. 2012. № 2. С. 7–9.
2. Вауліна О.М. Упровадження інтерактивних методів навчання на уроках читання. *Початкове навчання та виховання*. 2011. № 7. С. 2–14.
3. Глущенко Ж.Є. Організація читання на уроках іноземної мови. *Англійська мова та література*. 2010. № 16. С. 2–5.
4. Зверева Т.Ю. Навчання читання (формування компетенції у читанні). *Англійська мова та література*. 2011. № 11. С. 2–4.
5. Казачінер О.С. Особливості навчання шестирічних першокласників англійської мови. *Англійська мова та література*. 2006. № 1. С. 2–6.
6. Матюха Г.В. Навчання техніки читання англійською мовою. *Наука і освіта*. 2013. № 6. С. 162–166. URL: <https://cutt.ly/jfhJCUm>
7. Редько В.Г. Компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів початкової школи: лінгводидактичний аспект. *Проблеми сучасного підручника*. 2017. № 18. С. 178–191. URL: <https://cutt.ly/kfhJXoI>
8. Шастова І.В. Методи навчання шестирічних школярів техніки читання англійською мовою. *Іноземні мови*. 2013. № 1. С. 17–23. URL: <http://fl.knlu.edu.ua/article/view/122397/117230>
9. Шастова І.В. Психологічні передумови навчання техніки читання учнів шестирічного віку. *Іноземні мови*. 2012. № 4. С. 28–34. URL: <https://cutt.ly/nfhKw8e>

References:

1. Burenko, V.M. (2012). Osoblyvosti navchannia anhliiskoi movy uchniv 1 klasu [Features of teaching English to first grade students]. *Inozemni movy v suchasni shkoli*, vol. 2, pp. 7–9.
2. Vaulina, O.M. (2011). Upravdzhennia interaktyvnykh metodiv navchannia na urokakh chytannia [Introduction of interactive teaching methods in reading lessons]. *Pochatkove navchannia ta vykhovannia*, vol. 7, pp. 2–14.
3. Hlushchenko, Zh.Ye. (2010). Orhanizatsiia chytannia na urokakh inozemnoi movy [Organization of the reading on the foreign language classes]. *Anhliiska mova ta literatura*, vol. 16, pp. 2–5.

4. Zvierieva, T.Yu. (2011). Navchannia chytannia (formuvannia kompetentsii u chytanni) [Teaching reading (formation of competence in reading)]. *Anhliiska mova ta literatura*, vol. 11, pp. 2–4.
5. Kazachiner, O.S. (2006). Osoblyvosti navchannia shestyrichnykh pershoklasnykiv anhliiskoi movy [Features of teaching English to six-year-old first-graders]. *Anhliiska mova ta literatura*, vol. 1, pp. 2–6.
6. Matiukha, H.V. (2013). Navchannia tekhniky chytannia anhliiskoiu movoiu [Teaching reading technics in English]. *Nauka i osvita* (electronic journal), vol. 6, pp. 162–166. Available at: <https://cutt.ly/jfhJCUm>
7. Redko, V.G. (2017). Kompetentnisno oriientovane navchannia inozemnykh mov uchniv pochatkovoї shkoly: lnhvodydaktychnyi aspekt [Competence-based teaching of foreign languages at primary school: lingual and didactic aspects]. *Problemy suchasnoho pidruchnyka* (electronic journal), vol. 18, pp. 178–191. Available at: <https://cutt.ly/kfhJXol>
8. Shastova, I.V. (2013). Metody navchannia shestyrichnykh shkoliariv tekhniky chytannia anhliiskoiu movoiu [Methods of teaching reading techniques in English to six-year students]. *Inozemni movy* (electronic journal), vol. 1, pp. 17–23. Available at: <http://fl.knlu.edu.ua/article/view/122397/117230>
9. Shastova, I.V. (2012). Psykholohichni peredumovy navchannia tekhniky chytannia uchniv shestyrichnoho viku [Psychological prerequisites for teaching reading techniques to six-year-old students]. *Inozemni movy* (electronic journal), vol. 4, pp. 28–34. Available at: <https://cutt.ly/nfhKw8e>